

proposta didàctica

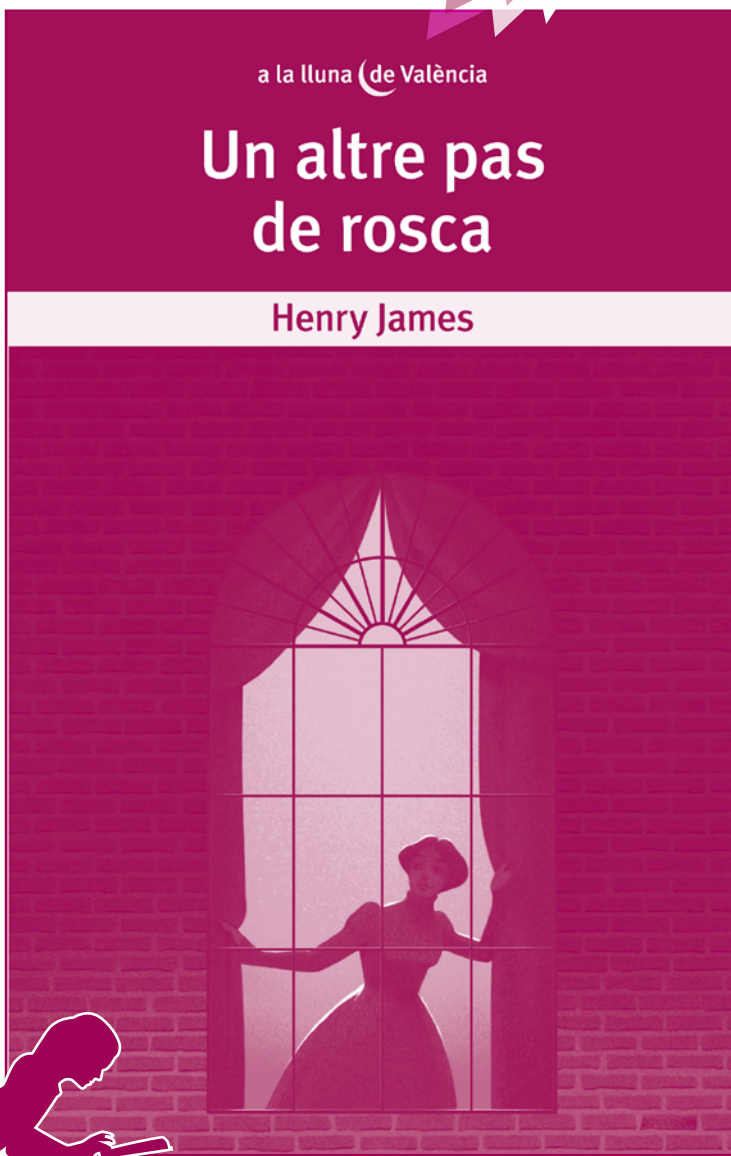
www.bromera.com
edicions

bromera

a la lluna (de València)

Un altre pas de rosca

Henry James

NOTA SOBRE LES PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Les propostes didàctiques que completen els llibres de la col·lecció «A la lluna de València» han sigut concebudes com un instrument auxiliar, sempre que calga, de la tasca lectora.

Segons els objectius que es pretenguen assolir, segons les necessitats i les disponibilitats dels receptors, caldrà fer una selecció més o menys àmplia i més o menys profunda d'aquest ventall obert de possibilitats diverses i variades. També es podrà suprimir, variar, completar o fer tot el que els discents i els docents consideren convenient per tal de fomentar la lectura, i per tant de millorar la comprensió, la capacitat de relació i de raonament i, sobretot, la capacitat de diversió i creació personal que qualsevol llibre ofereix a qui el llig.

A) SOBRE L'ÈPOCA I L'AUTOR

1. En la introducció es parla de la notorietat assolida per William James, el germà major de Henry, com a filòsof i psicòleg, i fins i tot d'una certa «rivalitat fraternal». Busca informació sobre William James per a ampliar la que es proporciona a la introducció i explica:
 - quines eren les característiques principals del pensament de William James;
 - com pogueren influir en l'obra del seu germà Henry.
2. En la secció 2 de la introducció, dedicada al context literari de l'obra de Henry James, s'enumeren alguns autors que van influir en ell en major o menor mesura. Per tal d'entendre millor qui eren aquests autors, busca informació sobre els següents:
 - el seu compatriota Nathaniel Hawthorne;
 - els realistes i naturalistes francesos: Balzac, Zola, Daudet i Flaubert.

Explica per què són importants aquests autors i quina afinitat hi podia trobar Henry James.
3. En la introducció es parla del judici a què es va sotmetre Oscar Wilde per homosexualitat i es diu que Henry James es va sentir horroritzat davant de la cobertura que se'n va fer als mitjans de comunicació de l'època. Busca informació sobre aquest judici i explica:
 - quins fets concrets el van motivar;
 - qui era l'altra persona involucrada;
 - quina en va ser la sentència;
 - quines conseqüències va tenir per a la vida de Wilde.

4. En la secció de la introducció dedicada a l'autor i a la seua obra es parla de la possible homosexualitat de Henry James. Un escriptor irlandés contemporani, Colm Tóibín, va publicar l'any 2004 una novel·la titulada *The Master* ('El mestre') –que, curiosament, no ha sigut traduïda al català–, protagonitzada per Henry James i centrada en una època de la seua vida (1895-1899) que comprén l'escriptura i la publicació d'*Un altre pas de rosca*. Cap al començament de la novel·la, una amiga del nostre autor li parla de Paul Joukowsky, un jove a qui Henry havia conegut feia anys. El record fa que el protagonista (és a dir, Henry James) pose per escrit un episodi que hauria pogut canviar la seua vida. A continuació trobaràs aquest episodi traduït. Llig-lo i explica:

- què té l'autor (Colm Tóibín) per molt segur sobre l'orientació sexual de Henry James;
- de quina manera hauria pogut canviar la seua vida si l'episodi en qüestió haguera tingut el desenllaç que ell ara imagina.

Va posar per escrit el que va passar quan va tornar a París, després d'haver rebut una nota de Paul, aquell estiu de feia quasi vint anys. Un capvespre, es va quedar plantat en un carreret de la bella ciutat i va mirar cap amunt, vigilant, esperant que s'encenguera un llum a la finestra del tercer pis. Quan el llum va il·luminar aquell espai, va maldar per veure la cara de Paul Joukowsky a la finestra, el seu cabell fosc, la vivor dels seus ulls, la mirada sorruda que podia transformar-se en un somriure amb tanta facilitat, el nas fi, la barbeta ampla, els llavis pàl·lids. En fer-se de nit, sabia que, en aquell carrer fosc, no el podien veure, i també sabia que no es podia moure ni per a tornar a casa ni –només de pensar-hi s'aguantava l'alé– per a intentar entrar al pis de Paul.

La nota de Paul era inequívoca: havia deixat clar que estaria sol. No passava ningú pel carrer, i la cara de Paul no aguaitava a la finestra. Ara es preguntava si aquelles hores no havien estat les més

autèntiques que havia viscut mai. La comparació més exacta que se li acudia era la d'un viatge per mar tranquil, esperançat, silencios; la d'un interludi suspès entre dos països, allà plantat com si flotara, sabedor que si feia un pas, seria un pas cap a l'impossible, cap a la immensitat desconeguda. Hi va esperar per a albirar per un moment allò que hi havia allí, la cara inabastable. I hi va romandre quiet durant hores sota la pluja, a frec dels vianants que hi passaven, sense que ni per un moment la cara que hi havia darrere del llum es fera visible.

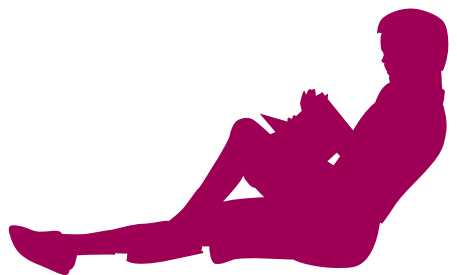
Va escriure la història d'aquella nit i aleshores va pensar en la resta de la història que no es podria escriure mai, per secret que fóra el paper o per molt que s'afanyara a cremar-lo o a destruir-lo després. La resta de la història era imaginària, i no es permetria mai donar-li forma amb paraules. En aquesta part, al cap d'una estona que esperava va creuar el carrer. Alertà Paul de la seua presència i Paul baixà i tots dos pujaren l'escala en silenci. I ara estava ben clar –Paul ho havia deixat clar– què passaria.

Es va adonar que li tremolaven les mans. No s'havia permès mai imaginar res més enllà d'aquest punt. Mai no s'hi havia acostat més, i allò no era acostar-s'hi gens. Aquella nit, sota la pluja, va seguir esperant fins que el llum de la finestra es va apagar. Encara va esperar una estona més per si passava alguna cosa, però les finestres continuaven fosques, no mostraven res. Aleshores va tornar a casa, caminant a poc a poc. Tornava a ser en terra ferma. Duia la roba xopa i la pluja li havia fet malbé les sabates.

B) SOBRE L'OBRA

1. Comencem pel títol, una mica enigmàtic, abans de llegir el relat. Respon les preguntes següents:
 - què significa per a tu, aquest títol?
 - dins del context de l'acció de l'obra, qui el tria?
 - quantes vegades apareix l'expressió «un altre pas de rosca» en el decurs de l'acció? Significa sempre el mateix?
2. Ja hem vist a la introducció que aquest relat té un doble marc narratiu i que el paper que s'assigna a la institutriu és clau, ja que tot el que sabem dels fets ho sabem per ella. Es podria dir que hi ha tres fonts d'informació sobre el caràcter de la institutriu: les seues accions (que d'una manera o una altra la retraten), les coses que diu sobre ella mateixa i allò que diuen d'ella els altres personatges (sobretot Douglas, potser també en certs moments la senyora Grose o els xiquets). Doncs bé, amb la informació d'aquestes fonts, fes una enumeració dels principals trets del caràcter de la institutriu i valora fins a quin punt són compatibles entre si.
3. L'actitud de la institutriu davant de Miles i Flora, així com l'opinió que té d'ells, no es manté constant sinó que evoluciona al llarg del relat. Explica quina és aquesta evolució, tot indicant quins passatges demostren els canvis d'actitud.

4. Fes un llistat de les aparicions de Peter Quint i la senyoreta Jessel a la institutriu, tot indicant per a cada aparició els següents detalls:
- lloc on es produeix;
 - element que fa de «llindar» (en el sentit que s'explica a la introducció): finestra, torre, llac, etc.;
 - moment del dia en què es produeix;
 - accions visibles que du a terme el fantasma;
 - reacció de la institutriu.
5. Al començament del capítol IV, arran de la primera aparició de Peter Quint, que s'acaba de narrar, la institutriu diu: «En aquella ocasió, sense cap dubte, esperava més, perquè em vaig quedar tan petrificada com trasbalsada. Existia un secret a Bly, un misteri com el d'Udolpho o un parent boig de qui no es podia parlar, a qui es mantenia en secret, tancat?». Això del parent boig a qui es mantenia tancat podria ser una referència a la que és probablement la novel·la més coneguda protagonitzada per una institutriu. De quina novel·la es tracta? (Una pista: l'autora n'és Charlotte Brontë.) Busca informació sobre l'argument de la novel·la, si no el coneixes, i compara el destí de la seua protagonista amb el de la nostra, la d'*Un altre pas de rosca*.
6. Fes una valoració de la mort de Miles:
- en termes subjectius: te l'esperaves? Per què?;
 - en termes narratius i temàtics: demostra alguna cosa en relació amb la qüestió central del relat, és a dir, si els fantasmes existeixen o són producte de la imaginació de la institutriu? Dit d'una altra manera: inclina la balança cap a una de les dues lectures? Justifica la teua resposta.

7. Al principi de la secció 4.5 de la introducció, dedicada a l'estil, s'afirma el següent en relació amb la complexitat de l'estil que fa servir James en la seua obra tardana: «L'argument que s'utilitza de vegades per a explicar aquest tret és que la complexitat estilística no és més que un reflex que la complexitat dels temes i les relacions que James vol transmetre al lector, de la subtileza i matisació amb què es presenten els elements de la seua realitat: les motivacions psicològiques, les relacions personals, els dilemes morals. Però sembla evident que els mateixos temes s'haurien pogut abordar amb menys opacitat». Et pareix que és veritat, això? S'haurien pogut abordar, aquests temes, amb menys opacitat? Fem la prova. Reescriu el següent passatge tot rebaixant el nivell de complexitat gramatical (és a dir, fent que les oracions siguen més curtes i senzilles) i el de complexitat lèxica (de manera que les paraules siguen menys abstractes o rebuscades):

Per descomptat va caldre més que aquell passatge concret perquè ens situàrem juntes en presència d'allò amb què havíem de viure com poguérem, la meua propensió a les sensacions de l'ordre tan vívidament exemplificat i, d'ençà d'aquell moment, el coneixement que en tenia la meua companya —un coneixement dividit a parts iguals entre la consternació i la compassió—, d'aquesta propensió. Aquella mateixa vesprada, després de la revelació que em va deixar tan xafada durant una hora, no hi va haver, per a cap de les dues, assistència a cap servei, però sí que es va celebrar un petit servei de llàgrimes i vots, de precis i promeses, el clímax d'aquella seqüència de desafiaments i promeses mutus que s'havia esdevingut tan bon punt ens vam retirar juntes a la sala d'estudi i ens hi vam tancar per a deixar les coses clares. El resultat de deixar les coses clares va ser, senzillament, el de reduir la nostra situació a l'últim rigor dels seus elements. Ella mateixa no havia vist res, ni l'ombra d'una ombra, i ningú a la casa excepte la institutriu es trobava en la seua tessitura. Tanmateix, la senyora Grose, sense qüestionar d'immediat el meu seny, va acceptar la veritat tal

com li la vaig contar, i finalment, en aquest aspecte, em va demostrar una tendresa esbalaïda, certa consideració envers el meu més que qüestionable privilegi, de la qual me'n resta l'alé de la més dolça de les bondats de l'ésser humà.

8. Llig el següent passatge del relat i identifica-hi algun dels trets de l'estil de James esmentats a la introducció, així com d'altres que hi veges i que no s'hi hagen esmentat:

Veig que m'entretinc, però he de fer aquest horrible pas. En prosseguir el relat de les coses espantoses que passaven a Bly, no només pose a prova la credulitat dels més generosos, que poc m'importa, sinó que a més, i açò ja és un altre tema, revisc tot el que vaig patir i torne a passar per aquella terrible experiència fins al final. Va arribar de sobte un moment a partir del qual m'adone, en mirar enrere, que no hi va haver res més que patiment, però almenys he arribat al fons del problema i, sens dubte, el camí més recte per eixir-ne és continuar avançant. Una nit, sense que res ens preparara o ens n'advertira, vaig notar la freda sensació que havia respirat la nit que vaig arribar i que, per ser molt més lleu, com ja he dit, gairebé hauria esborrat del meu record si la meua estada posterior haguera estat més calmada. No me n'havia anat encara al llit, estava asseguda llegint a la llum d'un parell d'espelmes. Hi havia a Bly una habitació plena de llibres vells, alguns de ficció del segle passat, que, envoltats d'una reputació clarament negativa, de la qual se'n salvava algun exemplar escadusser, havien fet cap a aquella casa apartada i havien despertat una curiositat juvenil no reconeguda. Recorde que el llibre que tenia a les mans era *Amelia*, de Henry Fielding; també recorde que estava completament desperta. Encara recorde més: la convicció que era terriblement tard i una especial mala gana de mirar el rellotge. Finalment, recorde que la cortina blanca que penjava, com era la moda aquells temps, al capçal del llit de Flora, cobria el perfecte descans de la xiqueta, com ja havia comprovat feia estona. En resum, recorde

que, tot i estar completament absorta en el meu autor, l'encanteri es va trencar en passar pàgina i em vaig trobar mirant fixament la porta de la meua habitació.

9. Com s'ha vist a la introducció, en l'estil de Henry James la «intangibilitat» i la impersonalitat conviuen amb un ús abundant del llenguatge figurat. Tot seguit trobaràs una sèrie de passatges de l'obra que ací ens ocupa que contenen metàfores o símils. Amb aquestes mostres de llenguatge figurat, fes el següent:

- explica-les: digues quina és la seua lògica, la base de la comparació;
- descriu la contribució que fan al passatge on apareixen: quin és el seu efecte, com et fan veure d'una altra manera la realitat que s'hi presenta.

a) Feia l'efecte que això m'ho proposava a mi em particular, que quasi demanava ajuda per a dissipar els seus dubtes. Havia trencat l'espessor d'un gel que s'havia anat formant durant molts hiverns; havia tingut els seus motius per a un silenci tan llarg.

b) M'havia contat, a poc a poc, sota pressió, moltes coses; però hi havia un puntet esmunyedís, en el costat que no tocava de tot allò, que de vegades em fregava el front com l'ala d'un rat penat; i recorde com, en aquesta ocasió –ja que tant la casa adormida com la concentració del nostre perill i la nostra vigília semblaven ajudar–, em vaig adonar de la importància de descórrer la cortina del tot.

c) Vaig esperar i esperar, i els dies, a mesura que passaven, s'emportaven part de la meua consternació. En van caldre molt pocs, de fet, sempre en companyia dels meus alumnes i sense cap nou incident, per a rentar la cara a aquelles doloroses fantasies i a aquells records odiosos. He parlat del fet que lliurar-me a la seua extraordinària gràcia infantil era una cosa que jo podia estimular en mi mateixa, i és fàcil imaginar que no era ara el moment de renunciar a aquesta font i al bàlsam que procuraria.

- d) I si m'arriscava a revelar els meus motius davant el seu desconcert infantil i llançava el cabestre del meu atreviment al coll de la resta del misteri?
- e) Oferia la seua ment a les meues revelacions com, si jo haguera volgut preparar un brou de bruixa i presentar-li'l amb aplom, m'hauria allargat una gran olla neta.
- f) L'estiu s'havia acabat, l'estiu havia marxat; la tardor havia caigut sobre Bly i havia apagat la meitat dels llums. Amb el cel gris i les garlandes marcides, els espais despullats i les fulles mortes escampades, aquell lloc semblava un teatre després d'una funció, cobert de programes de mà arrugats.
- g) Però els petits miserables ho negaven afegint-hi dosis de sociabilitat i de tendresa, sota les profundes aigües cristal·lines de les quals –com el centelleig d'un peix en el corrent– aguitava la burla del seu avantatge.
- h) Semblava que estiguera corrent una cursa, literalment, amb la confusió a la qual ell estava a punt de sotmetre'm, però em va fer la sensació que ell havia arribat primer.
- i) Vaig examinar tota la riba que teníem a la vista mentre la senyora Grose feia una altra de les seues capbussades submises en l'insòlit element que jo li presentava.
- j) Davant d'això, ella, profundament angoixada, va agafar la xiqueta sense dir res, convençuda malgrat la seua ceguera que alguna cosa terrible acabava de passar, que estàvem sepultades sota els enderroc de quelcom horrible.
- k) Davant d'açò, només vam poder sondejar-nos l'una a l'altra, com féiem sovint; i fou ella la primera a traure l'escandall, quasi eufòrica.
- l) Així que ens movíem fent cercles al voltant de terrors i escrúpols, com a lluitadors que no s'atreveixen a abraonar-se l'un amb l'altre. Però per qui temia cadascun de nosaltres era per l'altre! Açò va perllongar una altra estona el suspens i va retardar els colps.

- m) L'he comparat amb un sentinella, però els seus moviments lents van ser, per un instant, més aviat els d'una fera desconcertada a l'aguait.
- n) Amb expressió vagament adolorida, va mirar entorn de la part alta del saló i va alenar dues o tres vegades, com si ho fera amb dificultat. Era com si estiguera al fons del mar i alçara els ulls cap a un dèbil crepuscle verd.
- o) Aleshores, després d'un segon en què el seu cap va fer el moviment d'un gos que, desconcertat, no acaba de trobar la pista, seguit d'una frenètica sacsejada a la recerca d'aire i de llum, es va encarar amb mi.

10. En el nostre relat apareix una sèrie de frases fetes, que sovint tenen un sentit figurat. Explica què signifiquen les que s'enumeren a continuació:

- seguir el fil
- lligar caps
- fer el cor fort
- clavar cullerada
- encendre's en flames (algú)
- robar el cor (a algú)
- fer figa
- sense embuts
- a poca nit
- fugir d'estudi
- sa i estalvi
- fer lliga (dues persones)
- filar prim
- posar el dit a la nafra
- venir a tomb
- pegar un sortit
- llevar el son
- espremer-se el cervell
- perdre la xaveta
- tenir una bena als ulls
- parar compte
- anar-se'n en orris
- dret com un fus
- lligar-se bé les espardenyes
- a ulls clucs

C) CREACIÓ I APLICACIÓ

1. És el final d'*Un altre pas de rosca* el que t'havies imaginat? Com pensaves que acabaria? Més encara: com volies que acabara? Fes un resum d'aquest final imaginat o desitjat.
2. Tornem a la qüestió central del relat: l'existència o no dels fantasmes. Organitzeu un debat a classe sobre aquesta qüestió. D'una banda, hi ha aquells que pensen que sí, que les aparicions són reals, que la institutriu no està boja i que probablement els xiquets estan posseïts pels esperits de Quint i Jessel. D'altra banda, tenim aquells altres que no s'ho creuen, tot això, sinó que pensen que la institutriu ha perdut la xaveta i s'imagina coses, per la raó que siga. En primer lloc, que cada grup prepare els arguments i els done suport amb evidència del text, és a dir, amb passatges concrets que confirmen la lectura que es fa. I en segon lloc, cada grup hauria de triar un portaveu, o més d'un, que el represente en el debat. Algú hauria de moderar aquest debat, siga un alumne o el professor. Allò més important és preparar bé els arguments i fonamentar-los amb referències al text, per tal que no es convertisquen en pures opinions subjectives.
3. Sovint s'acusa Henry James de ser un escriptor elitista, pel seu estil, i una mica esnob, ja que els seus personatges normalment pertanyen a les classes benestants, tant els europeus com els nord-americans. Mentre James escrivia, tant les societats europees com la nord-americana es transformaven radicalment: la revolució industrial arribava cada vegada a més països, sorgia la nova classe social del proletariat; però res de tot això queda reflectit a les novel·les de James, en general. Què et sembla, tot això? Fes una valoració d'aquest aspecte de la temàtica narrativa de James i digues quina opinió et mereix que no s'ocupara de les transformacions de la societat i de les classes més

desfavorides. I digues també si penses que això afecta el valor literari de la seua obra o no.

4. Entorn de l'actitud de James davant de la possibilitat de la maldat en la infantesa, en la introducció es fa el següent comentari: «és rellevant el comentari de Curtis (1984: 25) segons el qual James s'oposava a la sentimentalització de la infantesa que trobava en alguns escriptors contemporanis, i creia que els infants podien ser malvats. S'hauria trobat, per tant, més a prop d'un William Golding, autor de la torbadora novel·la *El senyor de les mosques*, que no de la visió *peterpaniana* del victorià J. M. Barrie». En relació amb aquest comentari:
 - explica què entens per «sentimentalització de la infantesa»;
 - busca informació sobre les dues obres esmentades (*Peter Pan*, de Barrie, i *El senyor de les mosques*, de Golding) i explica per què són tan diferents les seues concepcions de la infantesa;
 - digues què en penses tu: tots els infants són bons i innocents, o n'hi pot haver de malvats i cruels, igual que passa entre els adults? Pots fer referència a alguna experiència personal si això t'ajuda a explicar la teua actitud.

5. Inspira't en el quadre d'Edward Hopper *House by the Railroad* ('Casa a vora via') per a escriure un relat de fantasmes en què els protagonistes també siguen xiquets. Pots veure una foto d'aquest quadre clicant al següent enllaç: <https://www.moma.org/collection/works/78330>. Les circumstàncies seran, per descomptat, molt diferents de les d'*Un altre pas de rosca* –per exemple, allò més lògic seria que l'acció del relat ocorreguera en l'actualitat, tot i que pots situar-la en algun moment del passat, si ho prefereixes–, però el teu relat i el de Henry James tindran aquest tret en comú: que els fantasmes s'apareixen a xiquets.

Propostes didàctiques referides al llibre

Un altre pas de rosca

(ISBN: 978-84-9026-714-1)

© Edicions Bromera, SL

Apartat de correus 147 - 46600 Alzira

www.bromera.com

© Josep Marco

a la lluna
de València

www.bromera.com
edicions

bromera

Una institutriu és contractada per a atendre dos xiquets que han quedat orfes sota la tutela del seu oncle. Però allò que sembla una tasca agradable esdevindrà un malson. Els xiquets viuen impactats per l'estranya mort de l'anterior institutriu i el criat del patró, que ha deixat en ells una empremta inesborrable. Quin secret s'amaga darrere dels murs d'aquesta mansió victoriana?

Un altre pas de rosca és un relat magistral i inquietant que marca un abans i un després en el gènere de les històries de fantasmes. Una novel·la de suspens que ens enfronta a la cara més sinistra de la condició humana.

Henry James (Nova York, 1843 - Londres, 1916) és conegut pel seu ús concret del punt de vista, que permet l'anàlisi psicològica dels personatges des del seu interior. En aquesta mateixa col·lecció ha publicat el seu clàssic *El fantasma que pagava lloguer*.

edicions
bromera

